

работника, приблизить ее к реальной. Практическая подготовка осуществляется с учетом взаимосвязи между теоретическим обучением и формированием практических умений, учитывая принципы научности, преемственности, системности; под руководством преподавателя, который призван помочь студенту создать позитивный эмоциональный фон для общения, наладить взаимодействие с руководством учреждения, где проходит практика, способствовать дальнейшему сотрудничеству.

Ключевые слова: коммуникативно-речевое сопровождение, практическая подготовка, социальный работник, производственная практика.

BEREZOVSKA LIUDMYLA. *Communicative-speaking support in the practical training of a social worker.*

The article analyzes communicative-speaking support in the practical training of a social worker; article reveals the peculiarities of its implementation during students' passing of industrial practice in social-oriented institutions. It is noted that the formation of communicative-speaking skills is based on the organization of communicatively directed student training, involving them in a variety of theoretical and practical activities, which allows students to formulate ideas about the future professional activities of a social worker, to bring it closer to the real one. Practical training is carried out with taking into account the relationship between theoretical training and the formation of practical skills, considering scientific, continuity, systematic principles; under the direction of a teacher who is called to help to the student to create a positive emotional background for communication, to establish interaction with the management of the institution where the practice takes place, to promote further cooperation.

Keywords: communicative-speaking support, practical training, social worker, industrial practice.

УДК 364-78:355.08

Вікторова Л. В., Чулкова К.О.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ – УЧАСНИКІВ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ЗАГАЛЬНОНАУКОВИЙ АСПЕКТ

В статті розкриваються особливості соціально-педагогічної реабілітації військовослужбовців – учасників збройних конфліктів. Вказується на те, що вони представляють собою таку соціальну категорію населення, яка потребує особливого підходу в умовах українського суспільства і не набула системного характеру. Акцентується увага на соціальній адаптації військовослужбовців – учасників збройних конфліктів, яка потребує проведення з ними цілого комплексу заходів соціально-психологічної та соціально-педагогічної реабілітації. Зокрема, соціально-педагогічна реабілітація забезпечує нормальне існування особистості у

соціумі, забезпечує значне інформаційне поле, соціальні і фінансову підтримку напрямки перепідготовки та професійного навчання з гарантіями працевлаштування. Педагогічна діяльність фахівців-реабілітологів передбачає опанування ними передових технологій й інноваційних методів проведення соціальної, педагогічної та психологічної реабілітації.

Ключові слова: військовослужбовець, реабілітація, учасник збройного конфлікту, соціально-педагогічна реабілітація, соціально-педагогічна робота, методи і форми соціальної роботию

Міжнаціональні й міжрегіональні конфлікти, зокрема війна на сході нашої держави, зростання насильства, інші проблеми сучасної України з очевидністю показали, наскільки важливою є допомога широкому контингенту осіб, які стали учасниками військових дій, міжнаціональних конфліктів, особливо це стосується військовослужбовців. Тому педагогічна реабілітація військовослужбовців – учасників збройних конфліктів, - є актуальною та багатоаспектною соціально-педагогічною проблемою.

Соціально-педагогічна реабілітація учасників збройних конфліктів, спричинена швидкою зміною умов їх життєдіяльності на фоні відсутності спеціальних засобів адаптації та відсутності фахівців, здатних підготувати їх до умов мирного життя та відповідних життєвих подій, що відрізняються від тих, які були на війні. Тому необхідністю стає розробка соціально-педагогічного забезпечення реабілітації військовослужбовців до нових умов життя в сучасному соціумі, а також налагодження зв'язків колишнього учасника військових дій з найближчим оточенням.

У науково-педагогічній літературі накопичений певний досвід із зазначеної проблеми. Так, різним аспектам реабілітаційної роботи із військовослужбовцями належать праці таких вітчизняних і зарубіжних науковців: Г. Акімов, В. Березовець, А. Бравеє, В. Гічун, Р. Грінкер, С. Захарик, В. Знаков, В. Ковтун, О. Коржиков, І. Ліпатов, О. Лобастов, Ю. Лях, Т. Пароянц, В. Попов, П. Сідоров, В. Стасюк, Д. Шпігель тощо. Особливостям здійснення соціально-педагогічної роботи із військовослужбовцями присвячені праці вчених: Т. Андреевої, С. Архипової, О. Беденко-Зваридчука, І. Дубровіна, А. Кочубей, В. Кулікова, С. Легуша, Г. Майбороди, С. Соловйової, С. Подоляк тощо.

Аналіз наукових досліджень змісту соціально-педагогічної реабілітаційної роботи з військовослужбовцями, свідчить про складність такої роботи та необхідність застосування цілого комплексу педагогічних заходів для реабілітації, зокрема учасників збройних конфліктів, а це питання є ще недостатньо вивченим.

Мета статті – вивчення особливостей соціально-педагогічної реабілітації військовослужбовців – учасників збройних конфліктів та організації комплексу педагогічних заходів з надання ним соціально-педагогічної допомоги.

Для вирішення поставленої у дослідженні мети, визначення концептуальних засад дослідження, уточнення змісту соціально-педагогічної реабілітації військовослужбовців з районів військових конфліктів було застосовано низку методів, зокрема: аналіз наукових джерел із проблеми дослідження, синтез, порівняння та узагальнення.

Одним з першорядних завдань нашого дослідження є визначення основних понять – «реабілітація», «соціальна реабілітація», «соціально-педагогічна реабілітація».

Реабілітація – це комплекс медичних, педагогічних, професійних і соціальних заходів та послуг, спрямованих на відновлення здоров'я та працездатності осіб з обмеженими фізичними й психічними можливостями внаслідок перенесених травм та захворювань [3]. Науковець В. Шпак, думку якого ми поділяємо, зазначає, що «реабілітація базується на встановленні довірливих взаємин, створенні ситуації успіху, формуванні позитивної самооцінки, мотивації досягнення, наданні індивідуальної допомоги, розвитку моральних уявлень, виробленні адекватних навичок поведінки та спілкування, підвищенню рівня саморегуляції. Отже, термін «реабілітація» має декілька змістовних значень та вживається практично у всіх сферах людської діяльності» [8, с. 78].

Словник-довідник соціального працівника дає таке визначення поняттю «соціальна реабілітація»: це «відновлення основних соціальних функцій особистості, суспільного інституту, соціальної групи, їх соціальної ролі як суб'єктів основних сфер життя суспільства» [4, с. 46].

На наш погляд, *соціально-педагогічна реабілітація* – це певна сукупність цілеспрямованих соціально-педагогічних заходів (форм, методів та технологій), які мають сприяти відновленню втрачених особою соціальних функцій, комфортного життєзабезпечення, посилення турботи про дану особистість. Тобто сутність соціально-педагогічної реабілітації військовослужбовців полягає у створенні таких умов для їх саморозвитку, в результаті яких забезпечується їх активна життєва позиція.

Соціально-педагогічну реабілітацію спрямовують «на відновлення соціального досвіду та встановлення соціальних зв'язків, норм поведінки, спілкування, емоційної стабільності, активного соціального життя, поновлення соціального статусу» [7, с. 24].

У роботах В. Могільова зазначено, що система соціально-педагогічної реабілітації людей з обмеженими функціональними можливостями після військової служби повинна базуватися на низці методологічних та організаційно-методичних принципів. Провідними методологічними принципами становлення та розвитку системи соціально-педагогічної реабілітації військовослужбовців з обмеженими можливостями він виділяє такі:

- «гуманістична сутність системи реабілітації;
- принцип типології й урахування потреб, рівня прагнень, кола інтересів військовослужбовців з обмеженими можливостями щодо розвитку системи соціально-педагогічної реабілітації;
- дотримання державної гарантованості розвитку системи соціально-педагогічної реабілітації;
- урахування популяційно-центристського рівня вирішення проблеми соціально-педагогічної реабілітації інвалідів військової служби» [5, с. 34].

Також дуже доцільна, на нашу думку, визначена вченим В. Могільовим специфіка організаційно-методичних засад діяльності системи соціально-педагогічної реабілітації:

- максимально ранній початок реабілітаційних заходів свідчить, що увесь комплекс реабілітаційних заходів, від медичних до соціальних, повинен починатися зі встановленням факту про особливі потреби для такої категорії військових;

- неперервність процесу реабілітації військовослужбовців з обмеженими функціональними можливостями свідчить, що процес містить пов'язаних між собою низку медичних, соціальних, педагогічних, професійних, соціально-економічних заходів, які спрямовані на усунення або, можливо, цілковиту компенсацію обмеженої життєдіяльності. Про закінчення реабілітації можна стверджувати лише при встановленні повної реалізації реабілітаційного потенціалу військовослужбовця запасу, який має обмежені фізичні можливості, що повною мірою відповідає його здібностям та особливостям розвитку медично-соціальної, професійної інфраструктури соціально-педагогічного реабілітаційного процесу із врахуванням соціально-економічного рівня території;

- комплексний характер реабілітації військовослужбовців з обмеженими можливостями (з інвалідністю) свідчить про використання у реабілітаційному процесі низки напрямів – медичного, психологічного, педагогічного, соціального й професійного;

- загальнодоступність системи реабілітації військовослужбовців свідчить про наближення організованих структур реабілітації (кабінетів, майстерень, центрів) до місця проживання колишніх військовослужбовців, що мають інвалідність, здійснення їх наступності й етапності вжитих заходів;

- різноманітність форм та методів у реабілітаційному процесі передбачає використання науково-обґрунтованих концепцій медичної, психологічної, педагогічної, соціальної і професійної реабілітації [5].

Слід зазначити, що на державному рівні Мінсоцполітики і Уряд України у напрямку соціально-педагогічної допомоги учасникам збройних конфліктів здебільшого орієнтуються їх на медично-реабілітаційні послуги, зокрема, пропонують санаторно-курортні путівки на пільговій основі.

Але отримані науковцями статистичні дані з питань соціальної реабілітації й адаптації військовослужбовців, які стали учасниками збройного конфлікту на Сході України, підтверджують той факт, що проблема і далі залишається не вирішеною. Так, аналізуючи результати психологічного дослідження, проведеного Національним інститутом стратегічних досліджень за допомогою методу анкетування у рекреаційно-оздоровчому комплексі в м. Хирів (Львівської області), встановлено, що «більшість демобілізованих військових-реабілітантів досить високо оцінюють свою самоефективність (65 %) й успішно можуть долати стрес (75 %), проте залишається значна частка респондентів, які відрізняються досить високим рівнем стресу (25 %) та надто низьким рівнем власної самоефективності (20 %). У понад 20 % опитаних колишніх військовослужбовців спостерігається значне зниження показників їхнього психофізіологічного стану» [6, с. 29]. Для таких осіб необхідна відповідна адаптація: їх участь у

різноманітних громадських подіях, відвідування виставок, театру чи будь-яких святкових заходів, які позитивно впливають на якість життя постраждалих учасників збройних конфліктів. Все вищесказане обумовлює необхідність створення в Україні центрів з надання військовослужбовцям реабілітаційної допомоги нового типу, а саме:

- створення єдиної інформаційної системи обліку й контролю з надання усіх видів необхідної допомоги учасникам збройних конфліктів та членам їхніх сімей;
- надання професійно-реабілітаційної й соціальної допомоги військовослужбовцям з використанням спеціально створеної єдиної бази: профілактичних, мобільно-діагностичних, лікувальних та реабілітаційних бригад для обслуговування військових на дому, діагностичних та консультативних кабінетів, а також денного стаціонару; надання допомоги у протезуванні;
- допомога у наданні медично-психологічної підтримки військовослужбовцям, що полягає у формуванні чітких життєвих установок та в наданні порад щодо ефективних методів подолання стресових ситуацій;
- формування певних навичок здорового способу життя військовослужбовців та тренування набутих навичок у реальних ситуаціях, наприклад, взаємодії, комунікації, трудовій діяльності та самообслуговуванні;
- надання допомоги військовослужбовцям, які пройшли курс реабілітації, з профілактичною метою та вчасного реагування у разі кризових ситуацій, а також з наміром залучити їх до роботи у різних програмах реабілітаційного центру;
- поширення інформації щодо роботи реабілітаційного центру із метою залучення більше спеціалістів, громадських організацій та населення до участі у різних реабілітаційних програмах;
- створення власної санаторно-курортної бази для лікування учасників збройних конфліктів та проведення його при наявності відповідних показань;
- співпраця з організаціями, установами та різними обласними, районними чи місцевими службами щодо надання комплексної соціальної підтримки військовослужбовців з питань забезпечення житлом, працевлаштування, відновлення дієздатності, оформлення необхідних документів, правовим статусом тощо.

Як слушно зазначає Ю. Бриндіков, педагогічна реабілітація учасників збройних конфліктів передбачає «створення умов для здобуття професійної освіти в установах загальної системи професійної освіти, у освітніх установах соціального захисту й зайнятості, а також шляхом навчання на робочому місці. Комплекс заходів щодо сприяння соціально-педагогічній реабілітації інвалідів та учасників бойових дій, передбачає професійну орієнтацію; навчання, перенавчання, підвищення кваліфікації; професійну адаптацію; надання допомоги в отриманні робочого місця, включаючи сприяння при вступі на роботу; надання для спеціального робочого місця інваліда допоміжних технічних пристосувань або додаткового обладнання. На його переконання, тільки комплексне поєднання реабілітацій зможе дати позитивний ефект від проведення реабілітаційних заходів, тому що методи і технології, які використовують в реабілітаційному процесі взаємодоповнюють одне одного, тим самим підсилюючи реабілітаційно-корекційно-терапевтичний ефект» [1, с. 31].

На думку Ю. Бриндікова проведення комплексної реабілітації потребує, по-перше, відповідних умов, йдеться про спеціалізовані установи, де відбуватиметься реабілітація, дисциплінарної команди – фахівців, що організовуватимуть, проектуватимуть, здійснюватимуть та контролюватимуть цей процес. До складу системи організації комплексної реабілітації повинні входити реабілітаційні установи різного рівня (регіональні) й різної відомчої приналежності та функціональної спрямованості, що реалізують заходи медичної, психологічної, соціальної та педагогічної реабілітації, забезпечують поетапне і послідовне відновлювальне лікування військовослужбовців учасників бойових дій. Система установ реабілітації повинна забезпечувати наступність ланок «стаціонар – санаторій – поліклініка – соціальні установи» і «поліклініка – соціальні установи – заклади освіти» [1].

Враховуючи специфіку процесу реабілітації та особливості учасників збройних конфліктів, слід зазначити, що ефективність соціально-педагогічної роботи з ними залежить від активного включення колишнього військовослужбовця до суспільного життя, яке забезпечується, у першу чергу, застосуванням у реабілітаційному процесі інтерактивних соціально-педагогічних форм (форум-театр, волонтерська діяльність тощо). Їх переваги полягають у тому, що вони: мають високу результативність у засвоєнні знань та формуванні практичних умінь та навичок; дозволяють за той же самий проміжок часу соціальної взаємодії набагато збільшити обсяг виконаної роботи; розвивають толерантні, гуманні стосунки між учасниками реабілітаційного процесу; активізують власний досвід, вміння та знання учасників збройних конфліктів, розвивають емоційно-вольові якості особистості.

На нашу думку, до найефективніших інтерактивних соціально-педагогічних форм в роботі з учасниками збройних конфліктів можна віднести: театралізовані, ігрові, інтелектуально-пізнавальні, художньо-прикладні. *Найдієвіші з театралізованих форм*: тематичний концерт, інтерактивна вистава (форум-театр), змагання команд КВК, пластично-хореографічна вистава; *з ігрових форм*: ігрова програма, ток-шоу, флеш-моб; *з інтелектуально-пізнавальних форм*: телевізійні гри-шоу «Що? Де? Коли?», «Брейн-Ринг» тощо; *з художньо-прикладних форм*: усі різновиди художньо-прикладного жанру – тематичні виставки картин, зйомка соціального відеоролика профілактичної спрямованості тощо.

До найбільш розповсюджених традиційних технологій і методів соціально-педагогічної роботи з реабілітації військовослужбовців відносяться: *педагогічні методи*: формування та коригування свідомості особистості, формування і коригування позитивного досвіду соціальної поведінки, стимулювання діяльності та поведінки, додаткової мотивації, самовиховання; *психологічні методи*: психодіагностика, психопрофілактика, психоконсультація, психокорекція, психологічна просвіта тощо. Зосередимо також увагу на методах, найбільш поширених та найбільш ефективних у середовищі реабілітації, які використовує в своїй роботі з військовослужбовцями – учасниками збройних конфліктів соціальний педагог. До таких методів, на нашу думку, відносяться: *тренінговий метод, метод «рівний – рівному», методи самопомоги*.

До найбільш ефективних відносимо метод тренінгів. *Тренінговий метод* як інтерактивна форма соціальної взаємодії існує у двох типах: *соціально-психологічний тренінг*, який здійснюється психологами та *соціально-просвітницький* або *соціально-педагогічний тренінг*, який здійснюється педагогами, соціальними педагогами, вихователями, соціальними працівниками тощо.

Другим за ефективністю є *метод «рівний – рівному»*. Це педагогічний метод, за допомогою якого у процесі комунікативної діяльності між військовослужбовцями, які закінчили службову діяльність або у відставці, відбувається обмін знаннями (досвідом) та вміннями, а це, в свою чергу, сприяє формуванню певних знань, вмінь, навичок та ціннісних орієнтацій стосовно здорового способу життя та запобігання негативних стресів. Перевагами застосування даного методу в реабілітаційному процесі військовослужбовців, які закінчили службову діяльність або у відставці, є те, що вони проводять більше часу один з одним, спілкуються, глибше розуміють потреби власного оточення, намагаються більше довіряти один одному, готові до взаєморозуміння та наслідування поведінки, на відміну від спілкування з фахівцями.

Метод самопомоги соціальні педагоги найчастіше використовують не тільки із самими учасниками збройних конфліктів, а й у роботі з їхніми родинами. Поняття самопомоги у соціальній роботі та практиці реабілітаційних центрів виступає у двох значеннях. Перше значення вживається у галузі соціальної роботи та стосується здебільшого людської поведінки, яка базується на обміні інформацією щодо того як можна давати собі раду з певними проблемами; створення такого відчуття у партнерів, що вони не самотні та можуть розраховувати на взаємну підтримку, фінансову допомогу, якщо в цьому є необхідність.

Отже, використання сучасних соціально-педагогічних технологій, інтерактивних форм та методів, поруч із традиційним технологіями реабілітації учасників збройних конфліктів, створює необхідні умови для ефективнішого надання їм професійної соціально-педагогічної допомоги, а також дозволяє реалізовувати систему соціально-педагогічної роботи по реабілітації колишніх військовослужбовців допомогою сукупності всіх її етапів.

Військовослужбовці – учасники збройних конфліктів – особлива соціальна група, що потребує якісної та вчасної соціально-педагогічної допомоги з метою захисту їхніх громадянських прав та свобод, охорони життя та здоров'я, створення комфортних умов для успішної життєдіяльності, розвитку особистості й адаптації в соціумі.

Соціально-педагогічна реабілітація учасників збройних конфліктів в Україні перебуває лише в процесі становлення. Тому є необхідність більш детального дослідження особливостей цього процесу в умовах реформування Збройних Сил, а саме виявити можливості підтримки і взаємодії з боку державних та громадських організацій, проаналізувати найефективніші технології соціально-педагогічної підтримки родин військовослужбовців, що в майбутньому дало б змогу їм самотійно вирішувати нагальні проблеми.

Використана література:

1. Бриндіков Ю. Л. *Методологічні підходи до моделювання системи організації комплексної реабілітації військовослужбовців учасників бойових дій* / Ю. Л. Бриндіков // *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота: зб. наук. пр. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2018. Вип. 1 (42). Ч. II. С. 29–32.*
2. Вікторова Л. В., *Досвід реабілітації військовослужбовців в сучасних умовах* / Л. В. Вікторова, І. О. Марченко, Е. В. Сальнік // *Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: надбання, проблеми, перспективи : збірник тез наукових робіт учасників Всеукраїнської науково-практичної конференція (м. Хмельницький, 26-27 жовтня 2017 р.) Хмельницький: ХНУ, 2017. С.152–156.*
3. *Вільна енциклопедія: Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу:*<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B5%D0%B0%D0%B1%D1%96%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>.
4. *Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога : [навчальний посібник для ВНЗ] / Л. М. Завацька. К. : Видавничий Дім «Слово», 2008. 240 с.*
5. *Кизименко Л. Д. Словник-довідник соціального працівника [для студентів та соціальних працівників] Міні-глосарій / Л. Д. Кизименко, Л. М. Бедна. Львів : ДЦ МОУ, 2000. – 67 с.*
6. *Національний інститут стратегічних досліджень // Матеріал за посиланням веб-ресурсу: «Ризики та можливості консолідації та примирення в умовах зовнішньої агресії» [Електронний ресурс]. 2017. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2700>.*
7. *Чулкова К.О. Особливості психологічної корекції агресивної поведінки / К.О. Чулкова // Педагогіка і психологія сьогодення: теорія та практика: збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 21-22 лютого 2016 р.). Одеса : ГО «Південна функція педагогіки», 2016. С. 22-25.*
8. *Шпак В. П. Реабілітаційна педагогіка : навч. посібник / В. П. Шпак. Полтава : АСМІ, 2006. 328 с.*

ВИКТОРОВА ЛЕСЯ ВИКТОРОВНА, ЧУЛКОВА КСЕНИЯ АЛЕКСАНДРОВНА. Социально-педагогическая реабилитация военнослужащих - участников вооруженных конфликтов: общенаучный аспект.

В статье раскрываются особенности социально-педагогической реабилитации военнослужащих - участников вооруженных конфликтов. Указывается на то, что они представляют собой такую социальную категорию населения, которая требует особого подхода в условиях украинского общества, и не приобрела системный характер. Акцентируется внимание на социальной адаптации военнослужащих - участников вооруженных конфликтов, требует проведения с ними целого комплекса мероприятий социально-психологической и социально-педагогической реабилитации. Социально-педагогическая реабилитация обеспечивает нормальное существование личности в социуме, обеспечивает значительное информационное поле, социальные и финансовую

піддержку направлення переподготовки і професійного навчання з гарантіями трудоустроювання. Педагогічна діяльність спеціалістів-реабілітологів передбачає оволодіння ними передових технологій і інноваційних методів проведення соціальної, педагогічної і психологічної реабілітації.

Ключевые слова: воєннослужащий, реабілітація, учасник збройного конфлікту, соціально-педагогічна реабілітація, соціально-педагогічна робота, методи і форми соціальної роботи.

LESYA VIKTOROVA, KSENIA CHULKOVA. *Social-pedagogical rehabilitation of staff members of armed conflict: general aspects.*

The article reveals the peculiarities of social-pedagogical rehabilitation of servicemen-participants in armed conflicts. It is indicated that they represent a social category of the population, which requires a special approach in the conditions of Ukrainian society, and has not acquired a systemic character. As a result, there is a significant percentage of unsuccessful adaptation to the conditions of peaceful life of many servicemen, absence of an effective system of social protection of servicemen, namely: psychological, pedagogical, legal, economic, which leads to psychological distress, housing disorder, degradation, high percentage of suicides, etc. Successful social adaptation of servicemen-participants in armed conflicts requires holding a complex of social-psychological and socio-pedagogical rehabilitation activities with them. Medical rehabilitation restores lost functions and properties of the human body, and social-pedagogical rehabilitation ensures the normal existence of the individual in society, provides a significant information field, social and financial support to the direction of retraining and vocational training with job guarantees. The pedagogical activity of specialists-rehabilitants involves mastering of advanced technologies and innovative methods of social, pedagogical and psychological rehabilitation.

Keywords: *serviceman, participant in armed conflict, social-pedagogical rehabilitation, social-pedagogical work; methods and forms of social work.*

УДК 329.78:37.015.31:[172.15+351.858] (477)

Годлевська А.І.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В СИСТЕМІ ПРІОРИТЕТІВ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

В статті аналізується досвід державної політики по реалізації завдань національно-патріотичного виховання дітей та молоді за роки незалежності України, результати всеукраїнського і міжнародних опитувань щодо визначення рівня національно-патріотичної свідомості української молоді та оновлення, реорганізації, обґрунтування завдань, основних пріоритетів і шляхів реалізації національно-патріотичного виховання. Розглядається історичний етап трансформації законодавства, що регулює молодіжну політику України,